

LAUSUNTO

Helsinki 7.5.2021

EDUSKUNNAN HALLINTOVALIOKUNTA

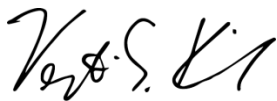
Viite: lausuntopyyntö 30.4.2021

Asia: HE 47/2021 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi alueiden kehittämisestä ja Euroopan unionin alue- ja rakennepolitiikan toimeenpanosta sekä alueiden kehittämisen ja Euroopan unionin alue- ja rakennepolitiikan hankkeiden rahoittamisesta ja niihin liittyviksi laeiksi

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry on valtakunnallisten sosiaali- ja terveysjärjestöjen kattojärjestö. SOSTE on sosiaali- ja terveyspoliittinen vaikuttaja ja asiantuntijajärjestö, joka rakentaa sosiaalisen hyvinvoinnin ja terveyden edellytyksiä yhteistyössä jäsenyhteisöjensä kanssa. SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry:n varsinaisina jäseninä on yli 230 valtakunnallista sosiaali- ja terveysalan järjestöä ja yhteistyöjäsenenä yli 70 muuta sosiaali- ja terveysalan toimijaa.

Lisätietoja: lakimies Kirsi Väättäminen, kirsi.vaatamoinen@soste.fi, 040 839 7913

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry

Vertti Kiukas
pääsihteeri

SOSTE

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry
SOSTE Finlands social och hälsa rf
SOSTE Finnish Federation for Social Affairs and Health

www.soste.fi

SOSTE kiittää hallintovaliokuntaa lausuntopyyntöstä ja lausuu seuraavaa.

Lakipaketti on aiempaa selkeämpi ja yhtenäisempi kokonaisuus

Käsiteltävässä alueiden kehittämistä ja EU:n alue- ja rakennepolitiikan toimeenpanoa sekä näiden rahoittamista koskevassa lakipaketissa keskeisiin tavoitteisiin ovat kuuluneet säädösten selkeyttäminen ja tukiprosessien yksinkertaistaminen. Tämä on ollut tarpeen ja tässä on onnistuttukin: tuloksena on aiempaa selkeämpi ja yhtenäisempi säädöskokonaisuus, joka sisältää tervetulleita uudistuksia.

Alueiden kehittämisen tavoitteet ovat ajankohtaisia ja tärkeitä

SOSTE pitää hyvänä alueiden kehittämisen tavoitteiden määrittelyä (toimeenpanolaki 2 §), jossa tuodaan entistä vahvemmin esiin taloudellisesti, sosiaalisesti ja ekologisesti kestävä kehitys, asukkaiden hyvinvointi, elinympäristön laatu sekä ilmastonmuutoksen hillitseminen. Näitä tavoitteita on avattu hyvin pykälän perusteluissa, joiden mukaan esimerkiksi asukkaiden hyvinvointiin kuuluvia tekijöitä ovat ainakin elinolot, toiminta- ja työkyky sekä osallisuus yhteiskunnassa. Alueiden kehittämisellä onkin määrä tukea asukkaiden työllisyyttä, osaamista, yhtäläisiä mahdollisuuksia ja sosiaalista osallisuutta sekä maahanmuuttajien kotoutumista.

Pienten toimijoiden mahdollisuudet saada rahoitusta tulee turvata – tuen siirtomahdollisuudesta ei pidä luopua

Lakiesityksen mukaan mahdollisuudesta siirtää tukea toisen toimijan käyttöön luovuttaisiin sen vähäisen käytön perusteella. SOSTE pyytää valiokuntaa kiinnittämään huomiota siihen, että siirtomahdollisuuden käytön vähäisyys ei tarkoita sen merkityksen vähäisyyttä, saati sen tarpeettomuutta. Sillä voi olla ollut hyvinkin suuri merkitys niissä tilanteissa, joissa sitä on käytetty. Voi myös olla, että tuen siirtomahdollisuutta ei yksinkertaisesti vielä ole osattu hyödyntää kovin laajasti.

Rakennerahastotoiminta ei saa keskittyä yksinomaan isoille hanketoimijoille. On tärkeää, että rakennerahastoista voidaan tukea sekä maaseudulla että kaupungeissa yhteisölähtöistä paikallista kehittämistä, jossa ruohonjuuritasolla toimivilla yhdistyksillä on merkittävä rooli. Tuen siirtomahdollisuuden kautta ne ovat voineet olla mukana aktiivisina toimijoina esimerkiksi kaupungin hallinnoimissa hankkeissa.

Tuensiirtoja on käytetty esimerkiksi kumppanuusrahoitusmalleissa mahdollistamaan innovatiivisia toimia sellaisille pienille ja paikallisille toimijoille (laaja kirjo erilaisia yhdistyksiä), joilla ei ole ollut riittävää osaamista tai muuta mahdollisuutta ottaa ESR-hankkeen hallinnollista taakkaa kantaakseen. Näin on mahdollistettu myös usein syrjään jäävien ryhmien, esimerkiksi nuorten ja maahanmuuttajien, osallistumista elinympäristönsä kehittämiseen. Niin sanotuista KaKe- hankkeista on saatu erittäin hyviä kokemuksia. Toiminnoilla on tuettu ja edistetty osallistujien sosiaalista osallisuutta, sosiaalisten tukiverkostojen kehittymistä, yhteisöllisyyden vahvistumista, työelämävalmiuksia ja työllistymismahdollisuuksia sekä kehitetty asuin ympäristöä. Hankkeita on toteutettu mm. kulttuurin, liikunnan, nuorison, työllistymisen ja hyvinvoinnin aloilla. Lisätietoja esimerkiksi THL:n sivuilla

<https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/osallisuuden-edistaminen/heikoimmassa-asemassa-olevien-osallisuus/osallisuuden-edistamisen-mallit/osallisuutta-edistava-hallintomalli-tukee-osallisuustyon-johtamista/kumppanuusrahoitusmalli>

SOSTE kannattaa pyrkimystä yksinkertaistettujen kustannusmallien käytön laajentamiseen; ne ovat omiaan keventämään sekä viranomaisten että tuen saajien hallinnollista taakkaa. Sekä kertakorvausmallia että flat rate – 40% palkkakustannuksista -mallia on jo käytetty myös edellä mainituissa kumppanuusrahoitusmalleissa. Myös uusi EU:n alue- ja rakennepolitiikan ohjelman varoista rahoitettava ryhmähanke voi soveltua käytettäväksi kumppanuusrahoitusmalleissa. Tämä ei kuitenkaan ole varmaa ennen kuin sitä voidaan testata.

SOSTE katsoo, että vaikka tuen siirtämismahdollisuutta ei toistaiseksi ole hyödynnetty laajasti, sillä on saavutettu hyviä tuloksia silloin, kun sitä on käytetty, ja sitä hyödyntäen kehitetyillä hyvillä käytännöillä on levittämispotentiaalia. Toistaiseksi ei voida sanoa, että tuen siirtomahdollisuus olisi täysin korvattavissa muilla toimilla. Vaarana onkin, että hyvien käytäntöjen leviämisen sijaan ne lopahtavat. Siksi tuen siirtomahdollisuus tulisi säilyttää ainakin siihen asti, kunnes se voidaan todennetusti korvata jollain muulla vaihtoehdolla.

Ryhmähanke ja yhteishanke

EU:n alue- ja rakennepolitiikan rahastoista rahoitetaan ryhmähankkeita (rahoituslaki 40 §) ja kansallisella rahoituksella yhteishankkeita (rahoituslaki 20 §). Molemmissa tuen saajien tulee tehdä keskinäinen oikeuksia ja velvollisuuksia sekä hankerooleja määrittävä sopimus. Molemmissa tuen saajat myös vastaavat hankkeen toteuttamisesta yhdessä. Ryhmähankkeessa tuen saajille tehdään kuitenkin erilliset päätökset ja ne vastaavat mahdollisesta tuen takaisin maksamisesta vain omalta osaltaan. Yhteishankkeessa sekä hankkeen toteuttaminen että mahdollinen tuen takaisinmaksu on yhteisvastuullista.

Lakiesityksen perusteluissa ei ole esitetty syitä sille, miksi yhteisvastuullisuus nähdään tarpeelliseksi kansallisesti rahoitetuissa hankkeissa, kun se ei ole tarpeen EU:n alue- ja rakennepolitiikan rahastoista rahoitettavissa hankkeissa. Jos sellaisia syitä ei ole, yhteisvastuullisuudesta ei tulisi säätää. Jos perusteita on, ne tulisi tuoda julki ja punnita niitä sitä vasten, millaisia negatiivisia vaikutuksia yhteisvastuullisuusvaatimuksella on.

Yhteisvastuullisuus voi olla huomattava riski pienelle toimijalle, jossa yhteishankkeen pääosan toteuttamisesta vastaisi suuri toimija ja pieni toimija osallistuisi vain pieneltä osin. Kuitenkin viime mainittu voisi joutua vastaamaan koko hankkeesta ja mahdollisesta takaisinperinnästä suuren toimijan puolesta tämän epäonnistuttua. Tämä rajoittaa sellaisten hankkeiden toteuttamista, joissa pienellä toimijalla voisi olla pieni, mutta merkittävä osa, koska yhteisvastuullisuuden riski on sille liian suuri.

Omarahoitusosuus ja sen korvaaminen

SOSTE pitää hyvin tärkeänä sitä, että omarahoitusvaatimuksesta on erityisistä syistä mahdollista poiketa, koska pienillä toimijoilla, mukaan lukien yleishyödyllisillä yhdistyksillä ja säätiöillä, ei useinkaan ole sellaisia varoja, joista omarahoitusosuuksia voitaisiin maksaa (rahoituslaki 17 §).

Etenkin yleishyödyllisten toimijoiden kannalta myös mahdollisuus omarahoitusosuuden tai muun rahoitusosuuden korvaamiseen hankkeeseen maksutta annettavalla työpanoksella tai muulla vastaavalla panostuksella on erittäin tärkeää (rahoituslaki 18 §). Lakiesityksessä tämä mahdollisuus on kuitenkin rajattu vain kansallisista varoista rahoitettaviin hankkeisiin. Perusteluissa ei ole esitetty syitä tähän rajaamiseen. Ellei sellaisia syitä ole esitettävissä, mahdollisuus omarahoitusosuuden tai muun rahoitusosuuden korvaamiseen tulisi ulottaa myös EU:n alue- ja rakennepolitiikan rahastoista rahoitettaviin hankkeisiin.

Muita huomioita

Etenkin pienten toimijoiden kannalta merkittäviä ovat mahdollisuus saada tuen ensimmäinen maksuerä ennakkona ja mahdollisuus tuen palautettavan tai takaisinperittävän määrän kuittaamiseen myöhemmin maksettavasta tuesta. Näillä voi olla ratkaiseva vaikutus hankkeen toteuttamiseen tai sen loppuun saattamiseen.

Lakiesityksessä on arvioitu erikseen ehdotettujen lakien vaikutuksia muun muassa yrityksiin, mutta ei kolmanteen sektoriin eli yhdistyksiin ja säätiöihin. Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusvaikutusten arvioinnissa todetaan, että ehdotus turvaa yhdistysten ja järjestöjen mahdollisuudet osallistua alueiden kehittämisen suunnitteluun ja sitä kautta ylläpidetään kansalaisten mahdollisuuksia osallistua ja vaikuttaa heitä ja heidän elinympäristöään koskeviin asioihin. Tämä on arvokas näkökohta. Lisäksi olisi kuitenkin hyvä huomioida järjestöt myös tuen saajina ja arvioida laajemmin niiden asemaa ja mahdollisuuksia aktiivisina hanketoimijoina ja kumppaneina alueiden kehittämisessä.